

19. Berlin B. Basic Color Terms : Their Universality and Evolution / Berlin B., Kay P. – Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 1969. – 171 p.
20. Lyons J. Linguistic Semantics : An Introduction / Lyons J. – London : Cambridge University Press, 1995. – 396 p.
21. Magnus H. Untersuchung über der Farbensinn der Naturvölker / Magnus H. – Leipzig, 1980. – 267 s.

УДК 821. 161. 2Г – 14.09

НАЦІОНАЛЬНА ОСНОВА ЗБІРКИ ЛЮБОВІ ГЕНЬБИ «ПОВЕЗИ МЕНЕ У КРАСИВЕ...» ЯК ВИЯВ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ АВТОРА

Ніколаєнко В.М., к.філол.н., доцент, Кошель Я.М., студент

Запорізький національний університет

У статті зроблено спробу аналізу національної основи збірки Л.Геньби «Повези мене у Красиве...». Вияв національного у творчості авторки це не просто зовнішня атрибутика поетичної збірки, а й основоположний принцип художнього мислення письменниці, глибока суть літературних творів.

Ключові слова: символ, поезія, національний світогляд.

НИКОЛАЕНКО В.Н., КОШЕЛЬ Я.Н. НАЦИОНАЛЬНАЯ ОСНОВА СБОРНИКА ЛЮБОВИ ГЕНЬБЫ «ПОВЕЗИ МЕНЯ В КРАСИВОЕ...» КАК ПРОЯВЛЕНИЕ МИРОВОЗЗРЕНИЯ АВТОРА/ Запорожский национальный университет, Украина

В статье сделана попытка анализа национальной основы сборника Л.Геньбы «Повези меня в Красивое...». Проявление национального в творчестве автора это не просто внешняя атрибутика поэтического сборника, но и основоположный принцип художественного мышления писательницы, глубокая суть литературных произведений.

Ключевые слова: символ, поэзия, национальное мировоззрение.

Nikolayenko V.M., Koshel Ya.M. THE NATIONAL BASIS OF LUBOV HENBA'S POETIC COLLECTIN "DRIVE ME INTO BEAUTIFUL..." AS A DISPLAY OF THE AUTHOR'S WORLD VIEW/ Zaporizhzhya State University, Ukraine.

In the article is made an attempt of the national basis' analysis of Lubov Henba's poetic collection. The display of national in the author's works is not a simply external attribute of poetic collection, but a basic principle of the poet's artistic thought, a deep essence of literary works.

Key words: symbol, poem, the national world view.

Кожен письменник у своїй творчості рано чи пізно звертається до інтерпретації теми народу, Батьківщини, рідної мови й того, що є для нього найдорожчим, найближчим його серцю. Викладаючи на папері те, що ятриє душу, митець апелює до читача, намагається пробудити національну свідомість.

Серед когорти письменників Запорізького краю, котрі у своїй творчості звертаються до теми духовності як основи патріотизму, варто виділити Л.Геньбу. Аналізуючи поетичний доробок письменниці, доцільно зауважити, що творам, пройнятим національним духом, слід без вагань відвести особливе місце. І не лише з огляду на очевидну наявність тих чинників, які з позицій літературознавства визначають мистецьку цінність поезій, а й, зважаючи на те, як авторка презентує художню картину, наснажуючи її неповторними художньо-стильовими нюансами та огранюючи власною рецепцією.

Творчості Л.Геньби присвячено чимало статей, зокрема А.Кривенко, А.Бурницького, С.Іванця, Г.Лютого, А.Рекубракського, Т.Великої, Н.Яковенко, І.Нежинин, проте їхні студії мають публіцистичний характер. Науковими дослідженнями художнього доробку Л.Геньби завдячуємо В.Кравченко, автору передмови до збірки поезій «Повези мене у Красиве...», й О.Стадніченко, яка подала загальний огляд творчості поетеси. Отож, сьогодні назріла потреба зануритись у художній всесвіт поетичної лабораторії Л.Геньби взагалі й особливо у таємниці національних джерел її творчості.

Суспільні зміни в Україні актуалізують тему «національної свідомості», яка є однією з граней збірки «Повези мене у Красиве». Назва збірки має символічне наснаження. «Красиве» – це водночас і спогад про рідне село Грушеве, яке для авторського світу є осердям всієї України, і втілення української душі, свідомості поетеси, її мікросвіту.

Грунтовний аналіз поезії збірки дає підстави стверджувати, що основним джерелом творчого натхнення, як і предметом ліричного опису, є країна її дитинства – село Грушеве. Саме тут життя її «розбудив рідний степ, як зернину весною» [1,29]. З ніжністю і любов'ю пише вона:

Так з дійсністю не хочеться погодитись,
Ще й досі я ношу в собі тепло
Ходить навчило гордо і не горбитись
Маленька жменька на землі – село [1,29].

Усю силу душевних переживань передано за допомогою зменшено-пестливих форм (маленька жменька), використаних у метафорі «Маленька жменька на землі – село», а також асонансу стриманого звука «о», який сприяє передачі неафішованих, але справді глибоких патріотичних почуттів (не хочється погодитись, досі я ношу в собі тепло; ходить навчило гордо і не горбитись; село). Відчуттям щирої любові до рідного краю сповнена поезія «Гуляйполе», яка відзначається високим громадянським звучанням:

Гуляйполе моє, маків цвіт голубої України,
Ти і сурми століть, і дорога в новий Віфлеєм [1,13].

Історичне минуле рідного краю захоплює поетесу. Презентуючи рідне місто, авторка використовує оригінальний прийом, вдаючись до проведення паралелі між Віфлеємом і Гуляйполем, що є центром концентрації національної незалежності, яка, можливо, і стане однією із складових на шляху до спасіння від винищення духовності України, сприяючи підняттю національної самосвідомості.

З метою передачі глибини і масштабності пафосу художнього твору Л.Геньба використовує код молитви, який матеріалізується за допомогою використання форм наказового способу дієслів (помолімося, зачерпнімо), полісиндетону, що посилює й поглиблює градаційний процес вияву громадсько-патріотичних почуттів (І полям, і степам, і забутим стежкам...), займенникової анафори (ми...ми):

І полям, і степам, і забутим стежкам помолімося,
Зачерпнімо з криниць чистих помислів неба на всіх
Ми і є той народ, що у битвах віків не змалілий,
Ми – окраєць України, її золотий оберіг [1,13].

Кодова система молитви сприяє всеохопності поезії, поєднуючи мікро- й макросвіт авторки.

Пекуча проблема національної приналежності порушується вже в першій поезії збірки. Назва твору – «Біла вишиванка» – є проекцією на національний статус України, її рабську психологію, що підтверджує розвиток ліричної думки:

Як тебе сахалися, як тебе цуралися,
Що і українцями зватися боялися [1,5].

Тонкий натяк на непривабливі сторони української ментальності, хуторянської психології та небажання протистояти впливу інших народів, сприяє передачі глибокої громадянської туги, породженої багатовіковим національним і соціальним гнобленням,

Образ України характеризується високим рівнем експресивності. У ньому розкривається картина невтішної української дійсності, поезія зіткана з десятків деталей, символів, кожен з яких виступає невід'ємним складником художньої цілісності твору. Поетеса з боєм у душі звертається до «Шевченкової України Музи» з проханням: «Виведи із глуму всіх дітей заблудлих» [1,5].

Вважаємо за доцільне зупинитися на персоніфікації, яка є одним з домінуючих засобів образотворення в аналізованій поезії. Метафоричний елемент «і щоб ти вдягла та й на біле тіло» в окресленні образу України виходить на перший план, виконує ведучу роль і є елементом, який визначає вірш національно-патріотичний пафос вірша.

Саме до матері-України звертається Л.Геньба зі словами:

Я сьогодні встану рано-спозаранку,
Виспіваю серцем білу вишиванку.
І щоб ти вдягла та й на біле тіло
Так, як починалось, так, як ти хотіла [1,5].

Образи-символи вишиванки, зозулі, соняху, степу підсилюють експресію поезії, наснажують її українським духом. Вишиванка – символ здоров'я, краси, щасливої долі, родової пам'яті, порядності, чесності, любові. Споконвіку українські жінки і чоловіки шанували вишиту сорочку, бо вірили, що вона захищає людину від усього злого. Вважалося, що сорочка, прилягаючи до тіла, виконує функцію провідника магічної сили, яка є у людині. Білий колір українських сорочок – це найдавніша й найхарактерніша їх особливість. Вишиванка символізує чистоту почуттів, глибину безмежної любові, викладеної поетесою в поезії. Думаючи про Україну, Л.Геньба вишиває «на грудях сонях в голубім серпанку, щоб тобі рясніло з ночі і до ранку» [1,5]. Соняшник – образ-символ сонця, всього світлого і

радісного в житті людини. У творчості поетеси він пророкує майбутнє України в яскравих кольорах, сповнених надій, гармонії, щастя в існуванні як кожної окремої особистості, так і держави в цілому [2,35].

Степ у кожного українця асоціюється з волею, необмеженим ніякими перепонами існуванням. Безмежність, незміряність степів органічно викликає в свідомості ідею свободи, незалежність людини від світу, прагнення бути вільним, сміливим, непоборним. Авторка прагне захистити свою Батьківщину, вберегти від усього злого: «По подолу вишию голос мого степу, щоб тобі, вродлива, ніжно було й тепло» []. Бажає їй щастя, сили, волі, тому й вишиває на білій сорочці сонях, голос степу.

Особлива ідейна наснаженість простежується у рядках:

І слова збуваються у пророчій долі:
Ой, чиїх дітей ми онучата голі?! [1,5],

У цій строфі емоційна напруга сягає найвищої точки. Риторично-оклична фігура створює ефект афористичного узагальнення вербалізованих роздумів над долею українців, що не признають рідної «матері», чи варті ми минулого, своїх прадідів, якщо цураємося мови, за яку вони проливали власну кров?

Назва поезії «Мова мого народу» свідчить про глибину національної свідомості авторки і виступає у вірші стрижневим елементом. Л.Геньба звеличує рідну мову, захоплюється нею, надаючи їй жіночих рис та підкреслюючи її синтез із природою, для передачі повноти злиття якого використовує ряд художніх засобів. По-перше, анафору (ти...ти) і фонетичну епіфору (долях...тополях...криницях). По-друге, градацію, яка має найсильніший вияв, що допомагає відчутти процес спорідненості:

Ти царівна, ти не раба,
Ти у зорях, в отавах, долях,
В споришах, небесах, тополях,
У зірницях, ставках, криницях,
Неповторна і смуглолиця [1,11].

По-третє, антитеза (царівна – раба) несе особливе навантаження у поезії. Саме за допомогою неї авторці вдалося передати нівеляцію мовного потенціалу людей та ставлення чужинців до української мови. За допомогою алітерації – нагнітання слів з проривним приголосним «р», за допомогою якого, Л. Геньба передає всю глибину проблеми вже на фонетичному рівні:

Твоя мова, немов хвороба.
І незграбна і «неудобна»,
Наче роба [1,11].

В перших рядках цієї поезії проступають нотки гіркого презирства до «товра», яке переслідувало українську націю століттями:

Це колись ми були хуторяни,
В місті тицали: «Справжні миряни» [1,11].

Якщо заглибитися в зміст слів «мирняни» і «хуторяни», можна простежити в них на семантичному рівні серйозне спотворення. Ці слова подаються і сприймаються саме з негативним відтінком у поданому контексті. Беручи до уваги походження слова «мирняни», варто зазначити, що воно походить від слова «мир». А якщо зважити на те, що Україна завжди була сільськогосподарською країною, і жила з того, що вирощувала своїми руками, то хуторяни – це справжні хазяї, люди, які вміли працювати на землі, які любили її.

Отже, у цьому випадку поетеса наголошує на тому, що у свідомості людини ці слова починають сприйматися як щось сороміцьке. Авторка наголошує на поступовій, але безповоротній втраті позитивної семантики конкретних слів і відповідно ця втрата передається уже на інших рівнях суспільних стосунків.

Втілюючи свою свідому позицію в художньому слові, поетеса використовує еліпс – стилістичну фігуру, що вживається для досягнення динамічності і стислості викладу поданої думки:

Мово рідна, моя журба.
Ти – царівна, ти не раба [1,11].

Ідучи від супротивного, авторка доводить: українці – нація, яка має потенціал. «Ми – нащадки козаків слаavnих», – каже Любов Геньба, високо підносячи голову. Цитовані рядки наскрізь пронизані ідеєю палкої самосвідомості. Вони розраховані на людей, в яких «сочаться совісті рани» через пригнічене становище. У передачі своїх почуттів авторка видається навіть дещо іронічною, закидаючи в бік несвідомих українців фрази: «Наче ми із сільського бруду», «Ти – холоп, зарубай на лобі», «І носили клеймо непоправне» [1,11]. Саме за допомогою уїдливої іронії, що поступово трансформується в сарказм, поетеса намагається пробудити свідомий дух народу.

Українці – це нація, яку віками витісняли з життя шляхом фізичного знищення, духовної експропріації, генетичних мутацій, цілеспрямованого перемішування народів на її території, як наслідок – зречення історичної пам'яті й поступове знищення національного генотипу.

Для Л.Геніби пробудження національної свідомості українців згадками про героїчну історію є не лише необхідністю, а й потребою. У минулому поетеса намагається відшукати вічні та незмінні основи буття, на які передусім мала б опертися людина — творець історії. Згадка про «войовничих скіфів», «сміливого козака», «полян і древлян» у поезії «Повези мене у Красиве» є своєрідним свідченням про походження роду. Підсиленням, поглибленням зв'язку минулого із сучасним є зв'язання серця «вродливий пані Хортиці», де «волошкове небо в ноги молиться, Ховає тайну Перунова ринь» [1,17].

Зробивши спробу зануритися в багатогранний духовний світ збірки Л.Геніби «Повези мене у Красиве...», зазначимо, що свідомо національно-патріотична авторська позиція простежується насамперед в утверджуваному пафосі поезій, історичних ремінісценціях, фольклорних стилізаціях. Вияв національного у творчості письменниці – не просто зовнішня атрибутка, це основоположний принцип її художнього мислення, глибока суть літературних творів. Потужний фольклорний струмінь у мовно-поетичній творчості письменниці викликаний та вмотивований чуттєво-інтуїтивним осмисленням нею духовних надбань українського народу і проявився на ідейно-тематичному, образному, лексичному, версифікаційному рівнях художньої системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геніба Л.Г. Повези мене у Красиве... Поезія / Геніба Л.Г. – Запоріжжя: Поліграф, 2006. – 156с.
2. Потапенко О.І. Словник символів / О.І.Потапенко, М.К. Дмитренко – К.: Народознавство, 1997. – 156с.
3. Лютий Г.І. Письменники Запорізького краю / Лютий Г.І – Запоріжжя: Хортиця, 2002. – 580с.

УДК 821.112.2 (= 161.1) – 2/3.091

МОТИВ УГОДИ ІЗ ДИЯВОЛОМ У НІМЕЦЬКІЙ (І.В. ГЕТЕ, А. ШАМІССО, В. ГАУФ) ТА РОСІЙСЬКІЙ (Л. АНДРЕЄВ) ЛІТЕРАТУРІ

Ніколова О.О., к. філол. н., доцент, Тесленко О.О., студент

Запорізький національний університет

Стаття присвячена визначенню специфіки творчого використання традиційного мотиву угоди людини із Дияволом у німецькій та російській літературі. Розглянуто такі твори, як „Фауст” І.В. Гете, „Дивна історія Петра Шлеміля” А. Шаміссо, „Холодне серце” В. Гауфа, „Анатема” та „Щоденник Сатани” Л. Андрєєва.

Ключові слова: мотив, сюжет, художня трансформація, літературна традиція.

Николова А.А., Тесленко О.А. МОТИВ СДЕЛКИ С ДЬЯВОЛОМ В НЕМЕЦКОЙ (И.В. ГЕТЕ, А. ШАМИССО, В. ГАУФ) И РУССКОЙ (Л. АНДРЕЕВ) ЛИТЕРАТУРЕ / Запорожский национальный университет, Украина.

Статья посвящена определению специфики творческого использования мотива сделки человека с Дьяволом в немецкой и русской литературе. Рассмотрены такие произведения, как «Фауст» И.В. Гете, «Удивительная история Петра Шлемилля» А. Шамиссо, «Холодное сердце» В. Гауфа, «Анатэма» и «Дневник Сатаны» Л. Андреева.

Ключевые слова: мотив, сюжет, художественная трансформация, литературная традиция.

Nikolova O.O. Teslenko O.O. THE MOTIVE OF THE DEAL WITH DEVIL IN GERMAN (I.V. GETE, A. SHAMISSO, V. GAUF) AND RUSSIAN (L. ANDREEV) LITERATURE / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

The article deals with the specifics of the creative use the motive of the deal with Devil in German and Russian literature. We analysed such works as "Faust" I. V. Gete, "Amazing history of Peter Shlemil" A. Shamisso, "Cool heart" V. Gaufa, "Anatema" and "Diary of Satan" L. Andreeva.

Key words: motive, plot, transformation, literary tradition.